

In: O znaczeniu procesów estetycznych dla pedagogiki upamiętniania. Pięć tez. In: Sztuka- przestrzeń–pamięć Strategie artystyczne i kulturalno-pedagogiczne w miejscach pamięci po byłych obozach koncentracyjnych. Bildungsverbund für die Internationale Jugendbegegnungsstätte Sachsenhausen e.V., Potsdam 2010, S. 43-45.

O znaczeniu procesów estetycznych dla pedagogiki upamiętniania. Pięć tez

---

Henning Schluß

1. Procesy nauczania i uczenia się wykraczają poza przekazywanie wiedzy i stają się procesem kształcenia, gdy ma miejsce refleksja doświadczeń.

Poprzez wystawy czy instalacje multimedialne młodym ludziom przekazuje się określony materiał. Aby jednak indywidualum mogło się kształcić, konieczne jest nie tylko przyswajanie faktów. Jednostka musi się z nimi skonfrontować, umieć je odnieść do osobistego kontekstu i horyzontu własnego życia i w ten sposób skonfrontować się z nimi. Połączenie wiedzy i doświadczenia poprzez ich zreflektowane przepracowanie jest konstytutywne dla udanego procesu kształcenia.

2. Koncepcje artystyczne mogą otworzyć płaszczyzny doświadczenia, których nie można osiągnąć drogą czysto poznawczą, które jednak w dalszym procesie kształcenia można poddać refleksji.

Doświadczenia mają podwójny charakter. Z jednej strony zawierają w sobie element bolesny: nie możemy świadomie sterować doświadczeniami, lecz to one nam się przytrafiają. Z drugiej strony doświadczenia zawsze łączą się z jakimś aktywnym momentem. Doświadczamy czegoś udając się w określone sytuacje i wystawiając się na ich działanie. Doświadczenia o podwójnym charakterze są przedrefleksyjnie interpretowanymi przeżyciami zmysłowymi. Produkty i procesy artystyczne mogą wywołać takie doświadczenia, nie mogą jednakże ani nimi sterować, ani pozbawiać ich indywidualnego charakteru. Nie da się rozporządzać doświadczeniami. Jednakże doświadczanie (oraz niedoświadczanie) z uwagi na konfrontacje z artystycznymi produktami i procesami może być przedmiotem refleksji, a tym samym inicjować proces kształcenia.

In: O znaczeniu procesów estetycznych dla pedagogiki upamiętniania. Pięć tez. In: Sztuka- przestrzeń–pamięć Strategie artystyczne i kulturalno-pedagogiczne w miejscach pamięci po byłych obozach koncentracyjnych. Bildungsverbund für die Internationale Jugendbegegnungsstätte Sachsenhausen e.V., Potsdam 2010, S. 43-45.

3. Tego rodzaju refleksja w żadnym razie nie musi być językowa, aby mogła wspierać proces kształcenia.

Refleksja zdana jest na znaki. Jednakże znaki te w żadnym razie nie muszą być językowe. Kosmos znaków jest tak bogaty, jak świat, z którego pochodzą. Tym samym redukcja refleksji do znaków językowych oznaczałaby zubożenie zdolności do spotkania ze światem i samym/samą sobą. W ramach kształcenia ogólnego konfrontacja ze znakami niejęzykowymi należy do zadań edukacji, które rozszerzają horyzonty. Ponadto posługiwanie się znakami niejęzykowymi pozwala na komunikacje nieobarczoną trudnościami wynikającymi ze stosowania języka. Z perspektywy synestetycznej należy wskazać w szczególności na to, że sama refleksja także może być natury niejęzykowej i może zostać wyrażona w innych systemach semiotycznych, np. poprzez muzykę.

4. W edukacji historycznej koncepcje artystyczne mogą stać się punktem wyjścia edukacyjnych procesów refleksji zwłaszcza w sytuacjach, gdy coraz mniej jest świadków historii.

W edukacji historycznej i pedagogice miejsc pamięci droga do umożliwienia doświadczenia dotychczas często prowadziła przez spotkanie ze świadkami historii. W odniesieniu do pedagogiki miejsc pamięci okresu narodowego socjalizmu, ale także okresu okupacji sowieckiej i wczesnego okresu NRD, staje się to coraz trudniejsze, ponieważ jest coraz mniej świadków historii. Zachowanie wywiadów na video nie zastąpi spotkania z ludźmi. Jeśli wydarzenia, które są starsze niż ludzkie życie, mają także w przyszłości stać się częścią naszej pamięci kulturowej, konieczne są metody, które będą w stanie wywoływać doświadczenia. Udanie się w artystyczny proces konfrontacji i kształtowania może tego dokonać.

5. Nie da się wytworzyć doświadczeń.

Nie jest to ani możliwe w odniesieniu do siebie samego/samej, a już na pewno nie w odniesieniu do innych. Jednakże możliwe są określone aranżacje pedagogiczne, w których określone doświadczenia stają się prawdopodobne. Inspirowanie doświadczeń, wspieranie i asystowanie przy ich interpretacji i refleksji, akceptowanie, gdy doświadczanie się nie powiedzie i – jeśli tylko możliwe – zreflektowanie tego – to jest właśnie sztuka pedagogiki upamiętniania. Jednocześnie trybu przypuszczającego użytego w przedstawionych tutaj tezach nie należy rozumieć jako trybu orzekającego czy rozkazującego.